

KIRÁLY ZOÉ ADRIENN: A TERRORIZMUS MÉDIAINTERPRETÁCIÓJA ÉS A TERRORISTA SZERVEZETEK MÉDIAHASZNÁLATÁNAK VÁLTOZÁSA A DIGITÁLIS KORBAN

1. Bevezetés

„Qui desirat pacem, praeparat bellum!”
(Aki békét óhajt, készüljön a háborúra.)
/Vegetius/

A XXI. század elejének egyik legnagyobb biztonságpolitikai kihívását az Egyesült Államok és az Európai Unió szempontjából a radikális iszlám terrorizmus térhódítása jelenti. Jelen tanulmány kiindulópontja, hogy a globalizált és interdependensé váló mediatizált külpolitikai közegben a terrorista akciók szimbolikus értékű agresszióként aposztrofálhatók, a támadások egész társadalmak, kultúrák és politikai berendezkedések számára hordoznak üzenetet, az erőszakos cselekmények félelemkeltésre irányuló hatásfoka a korábbi trendekhez képest sokszorosára nőtt.

A terrorizmus jelenségének vizsgálatához szükséges feltérképezni a nyugati országok médiaipar által teremtett kommunikációs közegét, melynek alapmintáit és mechanizmusait - lokális eltérésekkel - sikerrel alkalmazták az iszlamizációs trendek által meghatározott - közel-keleti bázisú - terrorizmus meghatározó szereplői.

Jelenleg a negyedik generációs vagy más néven aszimmetrikus hadviselés korát éljük, az állami szereplők által dominált klasszikus háborúk – melyeket hagyományos fegyvernemekkel vívnak meg azonosítható kombattánsok részvételével – háttérbe szorulnak. Minden háború végső soron az értékválasztások egymásnak feszülő, diplomáciai eszközökkel fel nem oldható ellentétből fakad. A harc a szimbolikus erőterekben legalább olyan jelentőségű a terrorizmus elleni háborúban a helyes taktika megválasztása, a célpontok lokalizálása és az ellenséges elemek likvidálása. A nyugati országok szempontjából a küzdelem pozitív kimeneteléhez alapvető szükségszerűség az ellenfél által használt szimbólumok feltérképezése és a véleményformálók befolyásának minimálissá redukálása.

Mindezen lépéseket mindazonáltal olyan keretrendszerben szükséges megtennie a demokratikus döntéshozóknak, hogy a döntések ne legyenek alkalmasak az iszlám világ nem fundamentalista elemei elleni erőszakhullám kiváltására. A mozgástér jelenleg is nagyon szűk, a megfelelő kommunikációs stratégiának illeszkednie kell diverz világunk igényeihez és emellett alkalmasnak kell lennie a radikális iszlám propagandaterjesztésének visszaszorítására.

A média ereje a közösségi tudatformáláson alapul és ez az erő táplálja a kulturális törésvonalak mentén évezredek óta fennálló ellentéteteket. A biztonságpolitika leghangsúlyosabb kérdésévé pedig az válik, hogy vajon milyen eszközökkel lehetséges az erőszakot alkalmazó radikális iszlám terrorizmust visszaszorítani és továbbterjedését megakadályozni.

2. Fogalom meghatározási kísérletek

A radikális iszlám által fenyegetett országok közös védelmi fellépésének egyik legnagyobb akadálya, hogy az együttműködésben résztvevő felek nem találnak egy olyan közös terrorizmus definíciót, melynek elfogadásával egy lehetséges nemzetközi

szerezés ratifikálását követően hathatósan tudnának fellépni a terrorizmussal szemben. 2016 tavaszán a török kormány Európai Unióval folytatott tárgyalásai során is jelentőssé vált a kurd szeparatisták kombattáns státusával kapcsolatos minősítési diszkrepancia, akik török álláspont alapján terroristának minősülnek, hiszen politikai céljaik elérése érdekében folyamatosan támadják a török kormányzati célpontokat, ellenben nyugati érdekeknek megfelelően az Iszlám Állam terjedésének visszaszorításában katonai részvételük elengedhetetlen illetve nagy létszámukból adódóan nemzeti otthonért való függetlenedési küzdelmük támogató célnak minősül.

Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma által használt definíció szerint a terrorizmus: „Előre megfontolt, politikailag motivált erőszak, amelyet nemzetközi csoportok vagy titkos ügynökök követnek el, nem harcoló célpontok ellen, többnyire azért, hogy befolyást gyakoroljanak adott közösségre” (TÁLAS 2006. 66.). Ez a meghatározás a terrorista cselekmények politikai jellegét hangsúlyozza ellentétben a Szövetségi Nyomozó Hatóság (FBI) definíciójával, amely a lélektani elemre helyezi a hangsúlyt. Ebben a megfogalmazásban a terrorizmus nem más, mint „Erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazása személyek vagy tulajdon ellen, egy kormány, a civil lakosság vagy annak bármely szegmense megfélemlítésének vagy kényszerítésének céljából politikailag vagy társadalmi célok előmozdítása érdekében” (TÁLAS 2006. 66.).¹

A fenti megfogalmazásokhoz képest a hadügyi definíció a társadalmak elleni támadásra helyezi a hangsúlyt. Az Egyesült Államok Védelmi Minisztériumának megfogalmazása szerint a terrorizmus nem más, mint „Erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazás - vagy azzal való fenyegetés - egyén vagy tulajdon ellen, kormányok vagy társadalmak kényszerítése vagy megfélemlítése, gyakran politikai, vallási vagy ideológiai célok elérése érdekében” (TÁLAS 2006. 66.).²

A három definíció hangsúlyeltolódásából is kirajzolódik, hogy a terrorizmus jelenségének társadalomtudományi egyöntetűen elfogadható egzakt meghatározása nagy nehézségekbe ütközik, amely hozzájárul ahhoz, hogy a politikai érdekkülönbségekkel terhelt nemzetközi konferenciákon a résztvevő felek nem tudnak a jelenség meghatározásában megállapodni. Ebből következően rész megoldások mentén minden katonai és politikai tömb a saját érdekeinek megfelelően, plasztikus keretek között határozza meg kit tekint terroristának.

3. Analitikai megközelítés: a terrorizmus hullámelmélete

Az egységes definíciót nélkülöző terrorizmus vizsgálatának második lépése, hogy történelmi perspektívába helyezzük a jelenséget. A terrorizmus nem korunk politikai és

¹ Jelen tanulmányban ezt a definíciót alkalmazom, mert a médiahasználat és a szimbolikus kommunikáció szempontjából ez a definíció vág leginkább a témába.

² A magyar Büntető Törvénykönyv, (2012. évi C. törvény) a harmincadik fejezetben – a közrend elleni és nem a háborús bűncselekmények között – a következőképpen fogalmazza meg a terrorcselekményt:

314. § (1) Aki abból a célból, hogy

a) állami szervet, más államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön,

b) a lakosságot megfélemlítse,

c) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetve nemzetközi szervezet működését megzavarja,

a (4) bekezdésben meghatározott személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekményt követ el, büntett miatt tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2016.06.09.)

katonai terméke, az ókortól datálhatóan jelen van, de globális jelentőségre a XX. század második felétől kezdődően tett szert.

A terrorcselekmények terjedése három fő hullámra oszthatók fel a második világháború végét követően. Az első hullám – mely egyben az aszimmetrikus hadviselés erőteljes térhódítását is jelenti – 1945 és 1968 közé tehető.³ A korszak fő jellemzője, hogy terrorcselekmények döntő többsége az ázsiai és afrikai országok nemzeti függetlenségi és önrendelkezési mozgalmi céljainak elérését szolgálják (ethnic separatism), a támadások pedig főként a gyarmati birodalmak ellenőrzését megtestesítő kormányzati célpontokhoz kapcsolódnak.⁴ (SHUGHART 2006. 13.).

A második hullám (left-wing terrorism) 1968. július 22-től számítható, amikor a Palesztin Felszabadítási Front tagjai eltérítik az EL-AL Rómából Tel-Avivba tartó járatát. Az hidegháború végéig tartó időszakban a marxista ideológiai alapokon nyugvó mozgalmak terrorcselekményei a meghatározók, a PSZF esernyőszerzetként nyújtott ideológiai, taktikai, finanszírozási háttérbázist a különböző kontinensek terrorszerzeti számára (SHUGHART 2006. 24.).⁵

A harmadik hullám (islamist terrorism) kezdete az 1990-es évek elejére tehető, a hidegháború végével a jórészt marxista ideológiájú szervezetek a Szovjetunió szétesésével következtében támogatás híján megszűntek, majd egy rövid lappangási időszak kezdődött, melynek során a liberális demokrácia győzelmét és Fukuyamai történelem végét predesztinálták a gondolkodók. A biztonságpolitikai szakértők nagy része attól tartott, hogy az ellenőrizetlen urántöltetek kerülhetnek szélsőséges radikális csoportok kezébe, ezért az elhárítási tevékenységet elsősorban az ún. „koszos bombákkal” (dirty bombs) elkövethető terrorcselekmények megakadályozására koncentrált. Jelenkorunk terrorcselekményei tehát ebben a harmadik hullámban helyezkednek el, a marxista ideológiát pedig felváltotta az iszlám fundamentalizmus (SHUGHART 2006. 38.).

A 2000-es évek fő esernyőszerzetét és franchise brandjét az al-Kaida jelentette, vezetőjének 2011. május 2-án bekövetkezett likvidálását követően a szervezet elkülönült csoportjainak – különösen a jemeni és az iraki csoportnak a megerősödése – életre hívta az Iszlám Államot, amelyek nagyhatású akciókat hajtanak végre Európa területén 2015. november 15-én Párizsban és 2016. március 22-én Brüsszelben.

Az Iszlám Állam globális terrorizmus allokációja szempontjából az Al-Kaida örököse, a két szunnita terrorszerzet egymás riválisa, mivel a politikai erőforrások harca a terrorizmus piacán is működik, így bár célkitűzéseik azonosak, folyamatosan harcban állnak egymással, a más terrorszerzetekkel való együttműködés vezetéséért. A párharc jelenlegi állása alapján az Iszlám Állam nyerésre áll, mind a nigériai Boko Haram, mind a tunéziai Ansar al-Sharia szakított az al-Kaidával és az Iszlám Állam szolgálatára esküdött fel.⁶

³ Aszimmetrikus hadviselés alatt azt értjük, hogy az egymással szembenálló felek pozíciói nem szimmetrikusak, tehát egy állami szereplővel szemben egy nem állami szereplő áll, hanem egy terrorcsoport áll.

⁴ A korszak egyik legnagyobb terrortámadására 1945. május 8-án kerül sor Algéria Setif nevű városának, ahol a francia megszállók („pied noirs” – „feketelábúak”) Franciaország megszállásának megszűnését ünnepelték. A támadás az algériai szabadságharc kezdetét is jelenti, amely 1962. június 3-án ért véget, Algéria függetlenségének Franciaország általi elismerésével.

⁵ Ilyen terrorszerzetek különösen a Vörös Hadsereg Frakció, Vörös Brigádok, dél-amerikai baloldali narkóterrorizmushoz köthető csoportok és a PFSZ közel keleti szatellit csoportjai.

⁶ <http://www.ibtimes.co.uk/nigeria-boko-haram-terror-strategy-splits-group-between-al-qaeda-isis-1544133> (2016.06.09.)

4. Az iszlám, mint alternatíva?

A legutóbbi brüsszeli események is rávilágítottak arra a problematikára, hogy a terrorcselekmények elkövetői főként a nyugati országokban született és szocializálódott, személyek követik el, akik azonban nem képesek a nyugati társadalmakba beilleszkedni, normáit elfogadni, ezért a liberális demokráciával versengő, számukra alternatívát nyújtó „iszlámot” választják (ROSTOVÁNYI 1983. 13.).

Oliver Roy meglátása alapján a terrorcselekmények azonban egy generációs lázadás részei, az elkövetők a saját személyes lázadásuk kifejeződéséhez keresnek terepet és ezt a dzsihádzmusban megtalálják, a terrorcselekmények sűrűsödése nem szükségszerűen a lakosság radikalizálódásának eredménye (ROY 2016.).⁷

Felmerül a kérdés, hogy a fanatikus iszlám tanainak terjedése a huntingtoni civilizációk harcának bizonyítéka, ebből következően vallási alapú kibékíthetetlen ellentét van a zsidó-keresztény kultúrkör országai és az iszlám világ között vagy a terroristák az iszlámot, mint totális értékrendet eltorzítva használják politikai céljaik elérése érdekében és morális ellentét nem feszül a kulturális tömbök között.

Shmuel Bar izraeli elemző szerint közvetlen kapcsolat van az iszlám vallás és a terrorizmus között. „A modern iszlámista terrorizmus a XX. századi iszlám fundamentalizmus természetes következménye. Az „Iszlám mozgalom” az arab világban és az angolok által igazgatott Indiában alakult ki válaszképp a muszlim társadalom rettenetes állapotára: szociális igazságtalanság, a hagyományos értékek elutasítása, és a külföldi uralom és kultúra elfogadása. Ez a mozgalom azt állítja, hogy a modern muszlim társadalmak azért nem funkcionálnak mivel letértek az „egyenes útról” (as-sirat al-mustaqim), és minden bajra a megoldás az eredeti iszlámra való visszatérés. A problémák mind társadalmi, mind politikai eredetűek: egyenlőtlenség, korrupció, és elnyomás. De ugyanakkor a tradicionális Iszlámban – és ez az iszlámista fundamentalisták világnézete – a politika és a vallás nincs szétválasztva. Alapvetően az Iszlám mind vallás mind kormány (regime) (din wa-dawla), és minden emberi tevékenység felett uralkodik. Bármilyen legyen a probléma, mindig is „Az Iszlám a megoldás” (BAR 2004.).

Fischl Vilmos - véleményemmel egyezően - azon az állásponton áll, hogy az iszlám alapvetően egy békeszerető vallás és a vallás tanításai és a terrorcselekmények között nincs közvetlen kapcsolat (FISCHL 2011). Az értékrendszerek között fennálló ellentétek vallási alapra terelése alapvetően elhibázott lépés lenne a nyugati döntéshozók szempontjából.

Alapvető fontosságú annak megértése, hogy az iszlám a maga totalitásában nem vallásként jelenti a terrorizmus forrását és alapját. A dzsihádzmus felé forduló, radikalizálódó – főként etnikai kisebbséghez tartozó – európai fiatalok szempontjából a szociális feszültségekkel terhelt, individuális kríziseikre kétfajta versengő életszemlélet nyújt alternatívát. Választhatják a demokrácia értékrendszerén és az emberjogi rezsimen alapuló nyugati asszimilációt - annak defektusai elfogadásával együtt - vagy fordulhatnak iszlám békés életszemléletét eltorzító fundamentalizmus felé, amely büszkeséget, erőt és

⁷ „A francia tévévitákban és a lapok hasábjain két álláspont csap össze. Az egyik szerint civilizációs háború folyik, s a fiatal muzulmánok lázadása annak a bizonyítéka, hogy az iszlám nem képes addig integrálódni Európában, amíg egy teológiai reform nem iktatja ki a Koránból a felhívást a dzsihádra, a szent háborúra. A másik szerint a gyarmatosítás utáni szenvedésről van szó, a muzulmán fiatalok a palesztinok igazságáért harcolnak, elutasítják a nyugati fellépést a Közel-Keleten, egy rasszista és iszlámellenes francia társadalom áldozatai, s amíg nem oldódik meg az izraeli-palesztin konfliktus, lázadni fognak.”

<http://kitekinto.hu/europa/2015/11/24/a-franciaorszagi-terrorizmus-egy-generacios-lazadas/>
(2016.06.09.)

önbecsülést propagál, az arab aranykor visszatérével egyidejűleg, mindazonáltal terrorista cselekedetek végrehajtásában kiteljesedik ki.

A demokratikus rendszerek feladata, hogy saját értékrendszerét megvédve és kommunikálva megakadályozza az iszlám fundamentalizmus erősödését és térhódítását a felnövekvő generációk körében. A védelmi lépéseket a szimbolikus kommunikáció térében kell megtenni, mert az interdependens médiavilág romboló hatásmechanizmusai legalább olyan nagy fenyegetést jelentenek, mint a hadászat fizikai fegyverzetei.

5. Erőszak, mint szimbolikus kommunikáció?

A telekommunikáció XX. századi robbanása a terroristák akcióinak hatásmechanizmusát, célpontválasztási stratégiáját is alapvetően megváltoztatta. Leszögezendő, hogy a média és a terrorizmus kapcsolatát két olyan kultúrkör dichotómiájában jelenik meg, amelyek egymásnak - álláspontom szerint - évezredek óta természetes versenytársai. Mind a zsidó-keresztény alapokon nyugvó nyugati világnézet, mind az iszlám meghatározottságú arab világnézet monoteista, expanzív töltetű. Ebből következően nagy nehézségekbe ütközik, hogy a Nyugat által demokrácia importtal terjesztett, emberjogi alapokon álló világrend elfogadásra találjon az arab tavasz eseményeit követően fokozottan iszlamizálódó közéleti térségben.

A konfliktus valódi forrása, hogy a két térség értékrendszerének összeegyeztethetlenségében rejlik és mindkét kulturális tömb vindikálja magának a jogot a morális szupremácia hirdetésére, ennek következtében a szembenállás permanens. Mindkét tábor fő célja saját értékeinek a másikkal történő elfogadtatása, e folyamat instrumentális eszköze és közege: a média. A terrorszervezetek médiával kapcsolatos szimbiotikus viszonya ebbe a kulturális közegbe ágyazódik. A sajtó tehát nem pusztán azért szükséges a terrorszervezetek számára, mert megfélemlíthetik ellenfeleiket, hanem mert propagálhatják és közvetíthetik értékválasztásaikat.

James Carney amerikai kommunikációelméleti teoretikus az értékek közvetítésének szempontjából két modellt állított fel. A transzmissziós modellben a kommunikáció közvetítésnek tekintendő, a média feladata az információ és üzenet szállítása és átadása a befogadó részére (transmitted messages). Ezzel szemben a rituális modellben az üzenet nem az infokommunikációs ipar – hírértékkel rendelkező – áruja, hanem részvétellel (association with the messages), a közös hit és eszmerendszer birtoklására és az abban való részesedésre lehetőséget biztosító rítus (CARNEY 1983. 15.)

A rítus durkheimi fogalmának alapvető funkciója a társadalom megerősítése akár negatív értelemben vallási tilalmak – önmegtartóztatás és aszkézis formájában – mind pozitív megerősítő formában, vallási ünnepek alkalmával, melyek lehetőséget adnak az érzelmileg felfokozott állapotok kollektív átéléshez (BARTHA 2012. 95.)

A neodurkheimi megközelítés szerint - mely a habermasi nyilvánosságparadigma kritikájának tekinthető - a rítus olyan „kollektív szimbolikus ceremonialis forma, amelynek segítségével a közösség a káoszról rendet teremt, és az értékek konstrukciója során nemcsak kifejezi érdekeit, igényeit és vágyait, de fel is ismeri bennük saját magát, és morálisan azonosul is azokkal” (CSÁSZI 2001.).

Amennyiben a terrorcselekményeket és a médiarítusokat a neodurkheimi társadalomelmélet kereti között értelmezzük, akkor a médiaesemények pozitív rítusoknak tekinthetők, mivel megerősítik a társadalmi integritást és szolidaritást. A terrorcselekményeket azonban ún. elbizonytalanító ellenrítusként értelmezhetők, mivel céljuk az adott közösség számára fontos alapértékek lerombolása a pozitív és a negatív rítusok megerősítésre irányuló szándék nélkül. „A terror hatásmechanizmusának lényege

a kollektív részesedés a társadalom értékrendjének kétségbevonásában” (SZABÓ 2009. 170.).

6. Szívek és elmék megnyerése: az ISIS és az al-Kaida médiastratégiája

A terroristaszervezetek médiaorientált stratégiájának sikeressége szorosan kapcsolódik a tömegkommunikáció meggyőző erejének eredményességétől, melynek hatásfokát számos elmélet igyekszik feltérképezni.⁸

Miközben az „infotainment” igényeinek kiszolgálásán alapuló kommunikációs ipar a világot globális faluvá zsugorította, felgyorsította és koncentráltta, világunk leszakadó térségei lakóinak relatív szegénységtudata - a folyamatos információáramlásnak és a nyugati világ kultúrdömpingjének, gazdagságának, életérzésének folyamatos érzékelése következtében - abszolút depriváltság és kiszolgáltatottság érzetévé vált, a szociális feszültségek a létbiztonságban élő fejlett térségek és a harmadik világ között exponenciálisan megnövekedtek.⁹

A telekommunikációs szektor interdependensé válása – természetesen a „glokalizációs” hatások figyelembevételével – a legújabb kori terrorizmus médiahasználatát is átalakította.¹⁰ Gerbner már az 1950-es években felismerte a média gazdaságának és műsordiverzifikációs trendjeinek koncentrációját, a különböző médiaterületek közötti fúziós folyamatokat, a média vélemény és nézetrendszer unifikálását valamint - véleményem szerint legfontosabb jellemzőjét - a média exponenciális mértékű életritmus gyorsító hatását (GERBNER 2000. 19.)

Az akcelerációs hatások következtében a terrorszervezetek médiastratégiájának is szükségszerűen adaptálódniuk kell az új viszonyokhoz. Wiewiorka - Ezensberger nyomán - megállapította, hogy az 1960-as években tapasztalható terrorizmushoz képest az iszlám korszak elkövetői „annak a globalizált világnak a tiszta produktumai, amely ellen harcolnak” (WIEVIORKA 2007. 98.). A klasszikus terrorizmus a szeptember 11-i események időpontjában lépett a globális terrorizmus állapotába, a „két korszak elkövetőinek összehasonlítva megállapítható, hogy nemcsak a technikai felkészültségükben eredményeképpen követettek el jelentős mértékben nagyobb horderejű cselekményeket, de a médiahasználat hatékonyságában is meghaladták elődjeiket (WIEVIORKA 2007. 98.).

A harmadik hullámos iszlám terrorizmus két fő franchise szervezetének médiastratégiája is eltérő jegyeket mutat, az ISIS és az al-Kaida médiahasználatának fő különbségét azonban nem a két szervezet üzeneteinek és céljainak tartalmi különbsége jelenti. Médiatematizáció szempontjából mindkét szervezet azonos eszmei alapon áll,

⁸Wiewiorka elmélete szerint a terrorszervezetek négy stratégiát követhetnek a média viszonylatában. Egyrészt tanúsíthatnak, teljes közömbössége a közvetítő közeg felé, ebben az esetben az áldozaton kívül nem akarnak mást megrémíteni. A második stratégia alapján viszonylagos közömbösséggel tekintenek a médiára, mivel alternatív üzenetközvetítő csatornáik birtokában nem érdekeltek a tömegkommunikáció termékévé válni. Harmadrészt - és ez a leggyakoribb - instrumentális és szimbiotikus viszonyt ápolnak a médiával, felhasználják videóik, akcióik terjesztésére, erőfeszítéseik bemutatására felhasználják a tömegkommunikáció erőforrásait. A negyedik esetben a totális törés technikáját alkalmazzák, a médiára, mint ellenségre tekintenek, képviselőit ugyanúgy meg akarják büntetni és el akarják pusztítani, mint a megfélemlíteni választott közösség tagjait (TÁLAS 2006. 117.).

⁹ Az „infotainment” kifejezés az information és az entertainment szavak összevonásából áll, rámutatva az új média azon jellegzetességére, hogy az a tájékoztatási funkció elengedhetlen részévé vált a szórakoztatás kötelezettsége is.

¹⁰ A médiatermékek „glokalizációját” jelenti az egységes külföldi licencen alapuló műsorformátumok és sajtótermékek helyben eladható jellegzetességekkel való felruházása.

közvetítő közegükben megjelenő témáik közegek: a Nyugat által elkövetett bűnök hangsúlyozása és az ummah megsértésért való felelősségre vonás (transgression of the ummah), a Nyugat megalázása, militarista dzsihád eszmerendszer propagálása, saját értékrendszer védelme érdekében való harcra szólítás. Agenda setting szempontjából fontos tematizáló erőt képvisel nyugatbarát muszlim vezetők degradálása, a szervezetek által felügyelt területek kontrollálásával, állami funkciókkal, szociális ellátással kapcsolatos hírek szolgáltatása, és nem utolsósorban a teológiai motivációk bemutatása és az iszlám gondolkodásmód erősítése (ABADI 2016.)

A fő különbséget a két szervezet között az eszköztárak jelenti, valamint, hogy milyen intenzitással használják propagandagépezetüket. Az 1990-es években és 2000-es évek elején a modern terrorizmus üzenetinek fő közvetítő közegének a tömegmédiá bizonyult (TÁLAS 2006.24.). Az al-Kaida médiastratégiájának alapját a tömegmédiához eljuttatott videó üzenetek és „breaking news” ingerküszöböt elérő terrortámadások elkövetése jelentette, ezzel ellentétben az Iszlám Állam - nyugati mintára felépített és működtetett - médiagépezete már az internetes tartalmakra és a közösségi médiajelenlétén alapul. A megfélemlítésen alapuló terrorista technikát az Iraki Köztársaság romjain létrejött kalifátus teljesen új szintre emelte. A digitális érában akcióik brutálisabbak, jelen vannak olyan minden jelentős videó megosztó portálon, „mujatweetjeik” megtalálhatók a közösségi média rendszerekben.¹¹

Az ISIS médiastratégiájának infrastrukturális alapköve az al-Hayat médiacenter jelenti, amely huszonhárom nyelven sugároz, a nyugati médiarendszerek alapmintázatai szerint működik, vagyis koncentrált és akcelerál és minden platformon – online és írott sajtótermékeivel – nagy hatékonysággal eléri célközönségét. Az al-Hayat önálló periodikája a Dabiq magazin, melynek török változata a Konstantiniyye francia muzulmán kisebbség számára a Dar-al Islam.¹² Az ISIS propagandagépezetének háttér országát „Jihadwood” jelenti, mely futószalagon szállítja a kiváló animációs technológiával készült, modern vágási technikákat felvonultató, a teljes hollywoodi eszköztárát felhasználó propagandafilmeket, mint például a Flames of Wars.¹³

A fentebb vázolt infrastruktúra működése nem olcsó, egyes információk szerint az ISIS bevételeinek 3,5 százalékát költi médiabirodalma fenntartására. Befolyásukat ellensúlyozandó az elosztó közösségi hálózatok (distributed social networks) mint a Diaspora és a Friendica folyamatosan letiltják tartalmaikat, a közösségi hálózatok pedig, mint a Facebook és a Twitter pedig törli azon adalapot, amelyeket terrorcselekmények promotálásához használnak.¹⁴

Szívekért és az elmékért (winning hearts and minds) folyó évszázados harc a digitális korszakba lépett – a biztonságpolitika feladata, hogy az új kihívásokra válaszokat találjon, például új törvényi szabályozás alkalmazásával, amely tiltja a terrorizmus propagálását az interneten vagy a regisztráció nélkül vásárolható mobiltelefonok adásvételének felszámolásával, egészen a radikális tanokat terjesztő vallási vezetők, csoportosulások, honlapok folyamatos monitoringjával, a véleményformálók (mavenek) beazonosításával, toborzó tevékenységük szankcionálásával.

A francia kormányzat például a radikális tanokat terjesztő imámok szociális juttatásainak visszavételével, a közösségi adatlapok blokkolásával elkezdte gyengíteni a

¹¹ https://www.youtube.com/watch?v=FX2_tijFAog (2016.06.15.)

¹² <http://www.clarionproject.org/news/islamic-state-isis-isil-propaganda-magazine-dabiq> (2016.06.15.)

¹³ <http://www.clarionproject.org/analysis/isis-releases-flames-war-feature-film-intimidate-west> (2016.06.15.)

¹⁴ <http://money.cnn.com/2016/02/05/technology/twitter-terrorists-isis/> (2016.06.15.)

terrorizmust támogatók háttérbázisát. A francia kormányzat ugyanis a párizsi terrorcselekményeket követően felismerte, hogy „nem szabad jogilag szabályozatlan zónának maradnia a digitális térben.”¹⁵ Amennyiben ezt a joghézagot nem sikerül felszámolni és a radikális iszlám terrorizmus szabadon terjedhet, (célterületi sugárzással, de az internet segítségével globálisan „targeted broadcast”) a nyugati társadalomban válaszreakcióként kialakulhat morális pánik.

Császi Lajos szerint „a morális pánik olyankor jelentkezik, amikor egy társadalom érdekei vagy értékei vélt vagy valódi veszélybe kerülnek, és ebben az értelemben a katasztrófákra adott társadalmi reakciókkal hozhatók rokonságba. A morális pánik során tehát a társadalom valamilyen valódi vagy képzelt veszélyre reagál, méghozzá olyan időszakokban, amikor szükség van az erkölcsi határok megerősítésére vagy megváltoztatására” (STACHO-MOLNÁR 2009. 110.).

Amennyiben nem sikerül a nyugati társadalomban a morális pánik kialakulását megakadályozni, az végső soron radikális válaszokat indukálhat az európai szélsőségesek között, amelynek eredményeképpen exponenciális gyorsasággal eszkalálódhat az európai kisebbségek és a többségi társadalom közötti szociális feszültségekkel terhelt kapcsolat, amellyel végső soron a terroristák elérik legfőbb céljukat a nyugati társadalmak dezintegrációját és lerombolását.

Felhasznált irodalom

Könyvek, tanulmányok:

ABADI, H. dr. (2016): *ISIS Media Strategies: The Role of our Community Leaders*. http://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/conflict_resolution/syria-conflict/isis-media-strategies-role-of-muslim-religious-leaders-2015.pdf (2016.06.15.)

BARTHA, E. (2012): „A vallási élet formái”-tól a „A média rítusai”-ig. *Durkheimi fogalmak a kommunikációelméletben*. Fordulat 18. szám. http://epa.oszk.hu/02100/02121/00016/pdf/EPA02121_fordulat_18_094-109.pdf (2016.06.15.)

CARNEY, J.(1989): *A Cultural Approach to Communication: Essay on Media and Society* Boston: Unwin Hyman http://web.mit.edu/211.432/www/readings/Carey_CulturalApproachCommunication.pdf (2016.06.20.)

CSÁSZI, L. (2001): *A rituális kommunikáció neodurkheimi elmélete és a média*. Szociológiai Szemle 2001/2. 3-15. <http://www.szociologia.hu/dynamic/0102csaszi.htm> (2016.06.10.)

GERBNER, G. (2000): *A média rejtett üzenete. Válogatott tanulmányok*. Osiris Kiadó Budapest, MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatóközpont.

ROSTOVÁNYI, ZS. (1983): *Mit kell tudni az iszlámról?* Kossuth Könyvkiadó.

¹⁵ <http://www.gatestoneinstitute.org/5440/france-radical-islam> (2016.06.15.)

SHUGHART, W. (2006): *The Analytical History of Terrorism 1945-2000*. Public Choice Vol.128. No.1/2 The Political Economy of Terrorism. July 2006. 7-39.

STACHO, L. és MOLNÁR B. (2009): *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták*. Mathias Corvinus Collegium, Századvég Kiadó.

SZABÓ, J. dr. (2009): *Média és erőszak. Élhetünk-e erőszak nélkül, s ha nem, mit tehet a média az erőszak megszelídítéséért?* Zrínyi Kiadó.

TÁLAS, P. (2006): *A terrorizmus anatómiája*. Zrínyi Kiadó.

WIEVIORKA, M. (2007): *From Classical Terrorism to 'Global' Terrorism*. International Journal of Conflict and Violence. Vol 1 (2) 92-104. <http://www.ijcv.org/index.php/ijcv/article/view/9/9> (2016.06.23.)

Újságcikkek:

BAR, S. (2004).: *Az iszlám terrorizmus gyökerei*. <http://cikkek.soti.ca/religious-sources-of-islamic-terrorism.html> (2016.06.19.)

FISCHL, V. (2011): *Iszlám és terrorizmus, avagy civilizációk összecsapása?* Hadtudományi Szemle Budapest, 4. évfolyam, 11 szám. http://unike.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2011/2011_1/2011_1_1_tt_fischl_vilmos_75-80.pdf (2016.06.15.)

LACCINO, L. (2016): *Nigeria Boko Haram: Terror strategy 'splits group between al Qaeda and Isis'*. <http://www.ibtimes.co.uk/nigeria-boko-haram-terror-strategy-splits-group-between-al-qaeda-isis-1544133>(2016.06.09.)

ROY, O. (2016).: *The islamisation of radicalism*. <http://www.madamasr.com/opinion/islamization-radicalism> (2016.06.18.)